Valvira
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto

14.9.2022

Dnro V/29820/2022

Eduskunta
Perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana

Eduskunnan perustuslakivaliokunta pyytää Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta (Valvira) lausuntoa aiheessa mainitusta hallituksen esityksestä.

Lain tarkoituksena olisi turvata välttämätön terveydenhuolto ja kotihoito tilanteissa, joissa sosiaalihuollon asiakkaiden tai potilaiden henki vaarantuu tai asiakkaiden tai potilaiden terveys vaarantuu vakavasti kunnan tai kuntayhtymän järjestämää terveydenhuoltoa tai kotihoitoa koskevan työtaistelun aiheuttaman henkilökunnan riittämättömyyden vuoksi. Välttämätön hoito ja hoiva, jonka kohdalla sosiaali- ja/tai terveydenhuollon ammattihenkilön määrääminen asiakas- ja potilasturvatyöhön voisi tulla kysymykseen asiakkaiden tai potilaiden hengen vaarantumisen tai terveyden vakavan vaarantumisen estämiseksi, on määritelty lain 5 §:n 2 momentissa (10 kohtaa).

Määräaikaisesti, 31.1.2023 asti voimassa olevaa lakia sovellettaisiin kunnan tai kuntayhtymän järjestämässä terveydenhuollossa ja kotihoidossa vain, jos muut keinot eivät ole riittäviä asiakkaiden tai potilaiden hengen vaarantumisen tai asiakkaiden tai potilaiden terveyden vakavan vaarantumisen estämiseksi ja vain siinä laajuudessa, kuin se on välttämätöntä. Lakia sovellettaisiin sekä työ- että virkasuhteessa oleviin. Sitä sovellettaisiin myös ennen lain voimaantuloa ilmoitettuihin tai aloitettuihin työtaistelutoimenpiteisiin, jotka jatkuvat lain voimaan tullessa tai joiden on määrä alkaa lain voimaantultua.

Lain säätämisen taustalla ovat hoitoalan työntekijäjärjestöjen syksyllä 2022 antamat lakkovaroitukset, jotka kohdistuvat muun muassa kolmen keskussairaalan aikuisten teho-osastoihin (Kanta-Hämeen keskussairaala, Turun yliopistollinen keskussairaala Tyks ja Oulun yliopistollinen keskussairaala Oys) sekä osaan Helsingin ja Oulun kaupunkien kotihoitoa. Työntekijäjärjestöt eivät ole luvanneet antaa lakkojen kohteena oleviin yksiköihin hengen ja terveyden vaarantumisen estämiseksi välttämätöntä suojelutyötä. Työ- ja elinkeinoministeriö on siirtänyt kaikkien edellä mainittujen lakkojen alkamista siten, että ensimmäinen lakko on alkamassa aikaisintaan pe 16.9.2022. Lakkovaroitusten lisäksi työntekijäjärjestöt ovat muun muassa päättäneet koko kunta-alaa koskevasta toistaiseksi voimassa olevasta ylityö- ja vuoronvaihtokiellosta, minkä lisäksi työntekijäjärjestöt ovat päättäneet henkilöstön tilapäisen siirron kielloista.

kirjaamo@valvira.fi Puhelin 0295 209 111 www.valvira.fi

PL 43, 00521 Helsinki
Ratapihantie 9, 00520 Helsinki
Faksi 0295 209 700

Koskenranta 3, 96100 Rovaniemi
Faksi 0295 209 704

Valvira
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto

Valviran lausunto

Valviran tehtävänä on ohjauksen ja valvonnan keinoin edistää oikeusturvan toteutumista ja palvelujen laatua sosiaali- ja terveydenhuollossa. Ohjauksen ja valvonnan tavoitteena on ensisijaisesti edistää asiakas- ja potilasturvallisuutta sekä varmistaa asiakkaiden ja potilaiden lakisääteisten oikeuksien toteutumista. Valvira keskittyy lausunnossaan toimivaltaansa kuuluviin asioihin, joihin esimerkiksi työoikeudelliset asiat eivät kuulu.

Nyt tiedossa olevat työtaistelutoimenpiteet ovat esimerkiksi kohdistumassa teho-osastoihin, joilla hoidetaan kaikkein sairaimpia, elämää ylläpitävästä hoidosta riippuvaisia potilaita. Valviran saamien tietojen (suorat yhteydenotot sairaanhoitopiirien ylilääkäreihin; STM:n tilannekuvakokouksissa saadut tiedot) mukaan esimerkiksi Turun yliopistollisen keskussairaalan aikuisten teho-osastolle on tullut päivittäin 4-5 (mediaani) uutta potilasta (osastolla kaikkiaan 24 paikkaa), joista suurin osa joutuu tehohoitoon kiireellisesti, vaikean vamman tai vaikean äkillisen sairastumisen vuoksi. Teho-osastolla hoidetaan myös potilaita, jotka tarvitsevat tehohoitoa vaativan, suunnitellun kirurgisen operaation yhteydessä. Näiden potilaiden toimenpiteitä voidaan lykätä, mutta lykkääminen itsessään muodostaa vaaran ja kärsimyksiä potilaalle. Vain osa ja yliopistosairaaloissa vain pieni osa tehohoitoa tarvitsevista potilaista on sellaisessa tilassa, että heidät voidaan siirtää muualle tehohoitoon, jos/kun lakko alkaa. Kaikille tehohoitoa tarvitseville potilaille siirto on joka tapauksessa vaarallinen, ja siirrot aiheuttavat vastaanottavissa sairaaloissa tilanteen, jossa potilaille niissä suunniteltuja tärkeitä kirurgisia toimenpiteitä joudutaan siirtämään. ”Ylimääräistä” tehohoitokapasiteettia ei ole Suomessa missään sairaalassa: vaikka vuodepaikkoja olisi, ei ole ylimääräistä tehohoitohenkilöstöä. Asiassa on lisäksi huomioitava se, että tehohoitopotilaiden hoito edellyttää henkilökunnalta erityisosaamista, jota ei automaattisesti ole sairaaloiden muiden osastojen hoitohenkilökunnalla. Em. syistä tehohoito-osaamista omaavia hoitajia ei ole myöskään helposti hankittavissa ostopalveluna yksityissektorilta, ja uusien hoitajien potilasturvallinen työskentely teho-osastolla edellyttää joka tapauksessa riittävää perehdytystä ja koulutusta, joka kestää useimpien työntekijöiden kohdalla yli vuoden. Työntekijäjärjestöjen päättämät henkilöstön siirtokiellot ovat lisäksi vaikeuttamassa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden siirtämisiä toisiin tehtäviin.

Tilanteen vakavuutta lisää erityisesti se, että työntekijäjärjestöt eivät ole luvanneet antaa lakon kohteena oleville yksiköille hengen ja terveyden vaarantumisen ehkäisemiseksi välttämätöntä, lakon ulkopuolelle yleensä rajattavaa suojelutyötä. Em. tietojen perusteella asiakas- ja potilasturvallisuuden vaarantumisen riskit ovat erittäin suuria lakkojen kohteena olevien teho-osastojen potilaille sekä myös osalle kahden kaupungin kotihoidon asiakkaita.

kirjaamo@valvira.fi Puhelin 0295 209 111 www.valvira.fi

PL 43, 00521 Helsinki
Ratapihantie 9, 00520 Helsinki
Faksi 0295 209 700

Koskenranta 3, 96100 Rovaniemi
Faksi 0295 209 704

Valvira
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto

Esityksessä on arvioitu, että kotihoidon välttämättömät käynnit pystyttäneen lakkojen aikana turvaamaan. Kuitenkin tällä hetkellä kotihoidossa ja yleisesti vanhustenhuollon palveluissa on merkittävää työntekijävajetta ja sijaisten saatavuus on heikkoa, minkä lisäksi työntekijäjärjestöt ovat päättäneet henkilöstön siirtokielloista. Kotihoidon lakkoihin liittyykin ilmeisiä asiakasturvallisuusriskejä asiakkaiden välttämättömän huolenpidon (mm. ravitsemus, lääkitys ja hygienia) riittävän turvaamisen sekä yleisen asiakasturvallisuuden ja asiakkaiden (kuten muistisairaiden, saattohoidossa olevien ja vaikeavammaisten asiakkaiden) erityistarpeiden turvaamisen osalta. Työntekijäjärjestöjen (Tehy ja Super) jäseniä, kuten sairaanhoitajia ja lähihoitajia, työskentelee suuressa määrin kotihoidon lisäksi myös sosiaalihuoltolain mukaisissa asumisyksiköissä (palveluasuminen/tehostettu palveluasuminen). On riski työtaistelutoimenpiteiden laajentumiseen kotihoidosta asumispalveluihin ja siten siellä työskenteleviin työntekijöihin. Siten olisi perusteltua, että esitykseen olisi sosiaalihuollosta sisällytetty kotihoidon lisäksi sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaisissa asumispalveluyksiköissä välttämättömän henkilöstön turvaaminen.

Edellä todetut riskit voivat todennäköisesti realisoitua myös todellisiksi haittatapahtumiksi, kuten asiakkaiden tai potilaiden vammautumiksi tai jopa kuolemiksi, jos työtaistelutoimenpiteet toteutuvat lakkovaroitusten mukaisesti ja esimerkiksi teho-osastoja joudutaan sulkemaan kokonaan. Asiassa on lisäksi huomioitava se, että työtaistelutoimenpiteet voivat myös laajentua ja esimerkiksi muuttua joukkoirtisanoutumisiksi.

Valvira pitää saamiensa ajankohtaisten tietojen perusteella lakiesitystä välttämättömänä ja perusteltuna viimesijaisena keinona asiakas- ja potilasturvallisuuden sekä asiakkaiden ja potilaiden lakisääteisten oikeuksien (erityisesti perustuslain 7 §:ssä säädetty oikeus elämään sekä perustuslain 19 §:ssä säädetty oikeus välttämättömään huolenpitoon) turvaamiseksi. Voimassa oleva lainsäädäntö ei Valviran käsityksen mukaan anna riittäviä keinoja torjua vakavaa hengen tai terveyden vaarantumista tilanteessa, jossa tarvittavasta suojelutyöstä ei saada sovittua.

Ratkaistu: 14.09.2022
Ratkaisija: Henriksson Markus
Virka-asema: Ylijohtaja
Esittelijät:
Kärki Hanna, Lakimies

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asiankäsittelyjärjestelmässä.
Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

kirjaamo@valvira.fi
Puhelin 0295 209 111
www.valvira.fi

PL 43, 00521 Helsinki
Ratapihantie 9, 00520 Helsinki
Faksi 0295 209 700

Koskenranta 3, 96100 Rovaniemi
Faksi 0295 209 704